

УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ И АЛКОХОЛ СРЕД УЧЕНИЦИ IX – XII КЛАС

ОБЩИНА ВАРНА
ДИРЕКЦИЯ "ПРЕВЕНЦИИ"

ОБЩИНА ВАРНА
ДИРЕКЦИЯ "ПРЕВЕНЦИИ"

УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ И АЛКОХОЛ СРЕД УЧЕНИЦИ IX – XII КЛАС

ПРЕДСТАВИТЕЛНО СОЦИОЛОГИЧЕСКО ПРОУЧВАНЕ

Варна, 2009

Изследването е направено от Центъра за социални и икономически изследвания и консултиране по поръчка на дирекция "Превенции" – Община Варна.

УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ И АЛКОХОЛ СРЕД УЧЕНИЦИ IX – XII КЛАС

Българска, първо издание

© Авторски екип:

Доц. д-р Апостол Апостолов

Илко Тодоров

Д-р Станка Жекова

Димитричка Костова

Редактор

Георги Венин

© Печат

"Пасат Прес" – Варна

© Предпечат и дизайн

Рекламна агенция "МООРЕА"

9002 Варна, ул. "Генерал Столетов" 12

тел. 052/ 642 871, www.moorea-bg.com

ISBN 978-954-8576-09-3

МЕТОДИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

- ↪ **ПЕРИОД НА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО:** 25 септември – 10 октомври 2008 г.
- ↪ **ПРЕДСТАВИТЕЛНОСТ:** Изследването е представително за учениците от IX до XII клас в община Варна през учебната 2008/9 г.
- ↪ **ОБЕМ НА ОБЩАТА СЪВКУПНОСТ:** Близко 12 000 души, т.е. 1% от извадката съответства на 120 души от общата съвкупност.
- ↪ **ОБЕМ НА ИЗСЛЕДВАНАТА СЪВКУПНОСТ:** 1538 лица, ангажирани в средните училища на Варна.
- ↪ **МЕТОД НА ПОДБОР НА ИЗСЛЕДВАНЕТЕ ЛИЦА:** Подборът на изследваните лица е осъществен чрез двустепенна гнездова извадка в 65 точки (средни училища) на община Варна. На втората степен подборът е контролиран с квоти чрез възрастта на учениците, типа училище и местоположението на училищата в града.
- ↪ **МЕТОД НА РЕГИСТРАЦИЯ НА ИНФОРМАЦИЯТА:** Персонална, стандартна анкета, проведена в клас.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО¹

¹ Цитирането на данни от изследването става само със съгласието на дирекция "Превенции", Община Варна.

РАЗДЕЛ I.

СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИЗСЛЕДВАНИЯ ОБЕКТ

Табл. 1

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО КЛАСОВЕ (в %)	
IX клас	25
X клас	26
XI клас	24
XII клас	25

Табл. 2

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ВИД НА УЧИЛИЩЕТО (в %)	
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	48
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	37
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	15

Табл. 3

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА УЧИЛИЩАТА В ГРАДА (в %)	
ЦЕНТЪР НА ГРАДА	50
ШИРОК ЦЕНТЪР	44
ПЕРИФЕРИЯ НА ГРАДА	6

Табл. 4

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО АДМИНИСТРАТИВНИ РАЙОНИ, В КОИТО СЕ НАМИРАТ УЧИЛИЩАТА (%)	
Одесос	20
ПРИМОРСКИ	43
Младост	31
Вл. Варненчик	1
Аспарухово	5

Табл. 5

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ПОЛ (в %)	
МЪЖЕ	54
ЖЕНИ	46

Табл. 6

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО РАЙОНИ НА ЖИВЕЕНЕ (в %)	
Одесос	19
ПРИМОРСКИ	23
Младост	22
Вл. Варненчик	16
Аспарухово	8
Извън Варна (села, други общини)	12

Табл. 7

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ВИД НА СЪЖИТЕЛСТВОТО (в %)	
С ДВАМАТА РОДИТЕЛИ	67
С ЕДИНИЯ ОТ РОДИТЕЛИТЕ	21
С ДРУГИ ВЪЗРАСТНИ РОДНИНИ	3
САМ/А – НА КВАРТИРА, В ОБЩЕЖИТИЕ	6
ДРУГО	4

Табл. 8

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО МАТЕРИАЛЕН СТАТУС (в %)	
ЖИВЕЯТ БОГАТО, БЕЗ НИКАКВИ ЛИШЕНИЯ	8
ЖИВЕЯТ СПОКОЙНО, БЕЗ СЕРИОЗНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	70
ЖИВЕЯТ С МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	20
ЖИВЕЯТ СЪС СИЛНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	2

Табл. 9

НАЧИН НА ЖИВОТ НА УЧЕНИЦИТЕ ВЪВ ВАРНА (в %)	
СПОКОЕН, НОРМАЛЕН	28
ПО-СКОРО СПОКОЕН, ОТ ВРЕМЕ НА ВРЕМЕ ВЪЗНИКВАТ ПРОБЛЕМИ	62
ПО-СКОРО НЕСПОКОЕН, ИМАТ СЕРИОЗНИ ПРОБЛЕМИ	9
ТРЕВОЖЕН, ИМАТ МНОГО СЕРИОЗНИ ПРОБЛЕМИ	1

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАЧИНА НА ЖИВОТ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Начин на живот			
	Спокоен	По-скоро спокоен	По-скоро неспокоен	Тревожен
ПО ПОЛ				
МЪЖЕ	34	57	6	1
ЖЕНИ	21	66	11	2
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	30	61	8	1
X клас	27	62	9	2
XI клас	30	62	7	1
XII клас	23	66	10	1
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ				
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	29	60	10	1
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	28	63	8	1
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	23	68	6	3

Табл. 10

ЧЕСТОТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ (в %)	
Винаги	12
В повечето случаи	42
Рядко	27
Много рядко	14
Никога	5

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЧЕСТОТАТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ ПО ПОЛОВ ПРИЗНАК (в %)		
Честота на споделяне на проблемите	Мъже	Жени
Винаги	11	13
В повечето случаи	38	46
Рядко	31	23
Много рядко	13	14
Никога	7	4

Табл. 11

ПРОЯВА НА РАЗБИРАНЕ ОТ СТРАНА НА РОДИТЕЛИТЕ (в %)	
Винаги проявяват разбиране и помагат	56
Проявяват разбиране в отделни случаи и тогава помагат	35
Рядко проявяват разбиране и не винаги помагат	6
Нито проявяват разбиране, нито помагат	3

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ ЧЕСТОТАТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ И ОТВЕТНАТА РЕАКЦИЯ (в %)					
Проява на разбиране от страна на родителите	Винаги	В повечето случаи	Рядко	Много рядко	Никога
Винаги проявяват разбиране и помагат	88	66	44	34	23

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ ЧЕСТОТАТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ И ОТВЕТНАТА РЕАКЦИЯ (в %)					
Проявяват разбиране в отделни случаи и тогава помагат	11	32	47	43	26
Рядко проявяват разбиране и не винаги помагат	1	12	8	18	16
Нито проявяват разбиране, нито помагат	-	-	1	5	35

Табл. 12

ПРОЯВА НА РАЗБИРАНЕ ОТ СТРАНА НА УЧИТЕЛИТЕ (в %)	
Винаги проявяват разбиране и помагат	14
Проявяват разбиране в отделни случаи и тогава помагат	40
Рядко проявяват разбиране и не винаги помагат	28
Нито проявяват разбиране, нито помагат	18

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРОЯВАТА НА РАЗБИРАНЕ ОТ СТРАНА НА УЧИТЕЛИТЕ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Проява на разбиране от учителите			
	Винаги	В отделни случаи	Рядко	Никога
ПО ПОЛ				
Мъже	15	43	24	18
Жени	13	38	31	18

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРОЯВАТА НА РАЗБИРАНЕ ОТ СТРАНА НА УЧИТЕЛИТЕ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ				
ПРОФЕСИОНАЛНА гимназия	16	37	27	20
СПЕЦИАЛИЗИРАНА гимназия	12	47	26	15
РЕАЛНА ГИМНАЗИЯ	15	34	30	21

Табл. 13

СПОРТЪТ В ЖИВОТА НА УЧЕНИЦИТЕ (в %)	
ТРЕНИРАТ СЪСТЕЗАТЕЛНИ СПОРТОВЕ ПОВЕЧЕ ОТ ВЕДНЪЖ СЕДМИЧНО	22
ПОДДЪРЖАТ СЕ СЪС СПОРТ ПОВЕЧЕ ОТ 4 ЧАСА СЕДМИЧНО	19
ПРАКТИКУВАТ ЛЕКИ СПОРТНИ ДЕЙНОСТИ (БЯГАНЕ, КОЛОЕЗДЕНЕ, ПЛУВАНЕ И ДР.)	28
НЕ СПОРТУВАТ ИЗОБЩО	31

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СПОРТНИТЕ НАВИЦИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Спортни навици			
	Тренират състезателни спортове повече от веднъж седмично	Поддържат се постоянно със спорт повече от 4 часа седмично	Леки дейности със спортен характер (бягане, колхозене и др.)	Не спортуват изобщо
ПО ПОЛ				
МЪЖЕ	33	26	25	16

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СПОРТНИТЕ НАВИЦИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Спортни навици			
	Тренират състезателни спортове повече от веднъж седмично	Поддържат се постоянно със спорт повече от 4 часа седмично	Леки дейности със спортен характер (бягане, колоездене и др.)	Не спортуват изобщо
ЖЕНИ	10	11	32	47
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	31	14	31	24
X клас	19	22	28	31
XI клас	23	18	25	34
XII клас	16	21	27	36

Табл. 14

ПРИТЕСНЕНИЕ ОТ ЗАДАДЕНИТЕ ВЪПРОСИ (в %)	
ПРИТЕСНЕНИ ОТ ПОВЕЧЕТО ВЪПРОСИ	1
ПРИТЕСНЕНИ ОТ НЯКОИ ВЪПРОСИ	12
НЕ СА БИЛИ ПРИТЕСНЕНИ ОТ ВЪПРОСИТЕ	87

Табл. 15

ИСКРЕНОСТ В ОТГОВОРИТЕ НА ЗАДАДЕНИТЕ ВЪПРОСИ (в %)	
ИСКРЕНО ОТГОВОРИЛИ НА ВСИЧКИ ВЪПРОСИ	86
ИСКРЕНО ОТГОВОРИЛИ НА ПОВЕЧЕТО ВЪПРОСИ	12
НЕ СА БИЛИ ИСКРЕНИ	2

РАЗДЕЛ II.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА СИТУАЦИЯ: ПУШЕНЕТО СРЕД УЧЕНИЦИТЕ

Табл. 16

УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ (в %)	
РЕДОВНО УПОТРЕБЯВАТ ЦИГАРИ	34
УПОТРЕБЯВАТ САМО ПОНЯКОГА	16
НЕ УПОТРЕБЯВАТ ЦИГАРИ	50

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА ЦИГАРИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)			
Групи ученици	Употреба на цигари		
	Редовно	Само понякога	Не употребяват
ПО ПОЛ			
МЪЖЕ	26	15	59
ЖЕНИ	43	17	40
ПО КЛАСОВЕ			
IX клас	27	17	56
X клас	35	15	50

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА ЦИГАРИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)			
Групи ученици	Употреба на цигари		
	Редовно	Само понякога	Не употребяват
XI клас	34	17	49
XII клас	38	15	47
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ			
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	40	14	46
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	23	17	60
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	40	19	41
ПО МЕСТОПОЛОЖЕНИЕ НА УЧИЛИЩАТА			
ЦЕНТЪР НА ГРАДА	31	16	53
ШИРОК ЦЕНТЪР	36	15	49
ПЕРИФЕРИЯ НА ГРАДА	44	14	42
ПО МАТЕРИАЛЕН СТАТУС			
ЖИВЕЯТ БОГАТО, БЕЗ НИКАКВИ ЛИШЕНИЯ	32	19	49
ЖИВЕЯТ СПОКОЙНО, БЕЗ СЕРИОЗНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	30	15	55
ЖИВЕЯТ С МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	44	16	40
ЖИВЕЯТ СЪС СИЛНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	54	17	29

Табл. 17

БРОЙ ИЗПУШЕНИ ЦИГАРИ НА ДЕН (в %)	
0 – 5 ЦИГАРИ	16
6 – 10 ЦИГАРИ	14
11 – 20 ЦИГАРИ	17
ПОВЕЧЕ ОТ 20 ЦИГАРИ	3
НЕ ПУШАТ	50

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА КОЛИЧЕСТВОТО УПОТРЕБЕНИ ЦИГАРИ НА ДЕН ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Брой цигари на ден			
	0 – 5	6 – 10	11 – 20	Повече от 20
ПО ПОЛ				
МЪЖЕ	33	27	34	6
ЖЕНИ	31	30	34	5
ПО КЛАСОВЕ				
IX КЛАС	45	25	27	3
X КЛАС	28	31	33	8
XI КЛАС	29	24	41	6
XII КЛАС	27	35	34	4

Табл. 18

ВЪЗРАСТ, ПРЕЗ КОЯТО Е ЗАПОЧНАЛО ТЮТЮНОПУШЕНЕТО (в %)	
До 7 години	3
8 – 10 години	3

ВЪЗРАСТ, ПРЕЗ КОЯТО Е ЗАПОЧНАЛО ТЮТЮНОПУШЕНЕТО (в %)	
11 – 13 години	16
14 – 16 години	24
Над 16 години	4
Не пушат	50

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ВЪЗРАСТТА, ПРЕЗ КОЯТО Е ЗАПОЧНАЛО ТЮТЮНОПУШЕНЕТО, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Възраст, през която е започнало тютюнопушенето				
	До 7 г.	8 – 10 г.	11 – 13 г.	14 – 16 г.	Над 16 г.
ПО ПОЛ					
МЪЖЕ	9	8	32	47	4
ЖЕНИ	3	5	35	51	6
ПО КЛАСОВЕ					
IX клас	7	5	51	37	-
X клас	6	8	36	50	-
XI клас	5	6	34	52	3
XII клас	4	6	18	54	18
ПО ЧЕСТОТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ					
Винаги	6	2	24	60	8
В повечето случаи	6	5	33	50	6
Рядко	4	6	32	54	4
Много рядко	2	13	43	38	4
Никога	19	7	38	33	3

Табл. 19

ОТНОШЕНИЕ КЪМ ПРЕДВИЖДАНАТА ПЪЛНА ЗАБРАНА ЗА ТЮТЮНОПУШЕНЕ НА ПУБЛИЧНИ МЕСТА (в %)	
ПОДКРЕПЯТ	43
КОЛЕБАЯТ СЕ	12
НЕ ГО ПРИЕМАТ, ЗАЩОТО СА ПУШАЧИ И ЩЕ ГО СПАЗВАТ ТРУДНО	12
КАТЕГОРИЧНО НЕ ГО ПРИЕМАТ И СА НА МНЕНИЕ, ЧЕ НИКОЙ НЕ БИ ГО СПАЗВАЛ	33

Табл. 20

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ ОТНОШЕНИЕТО КЪМ ПЪЛНАТА ЗАБРАНА НА ТЮТЮНОПУШЕНЕТО НА ПУБЛИЧНИ МЕСТА И УПОТРЕБАТА НА ЦИГАРИ (в %)				
УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ	Отношение към забраната за тютюнопушене на публични места			
	Подкрепят	Колебят се	Не приемат	Категорично не
РЕДОВНО	14	5	88	49
ПОНЯКОГА	12	21	10	21
НЕ	74	74	2	30

РАЗДЕЛ III.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА СИТУАЦИЯ: УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ СРЕД УЧЕНИЦИТЕ

Табл. 21

УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ – БИРА, ВИНО, КОНЦЕНТРАТ (в %)	
Редовно употребяват алкохол	18
Употребяват само понякога	66
Не употребяват алкохол	16

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)			
Групи ученици	Употреба на алкохол		
	Редовно	Само понякога	Не употребяват
ПО ПОЛ			
МЪЖЕ	21	63	16
ЖЕНИ	16	69	15
ПО КЛАСОВЕ			
IX клас	13	65	22
X клас	20	63	17

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)			
Групи ученици	Употреба на алкохол		
	Редовно	Само понякога	Не употребяват
XI клас	19	66	15
XII клас	22	68	10
ПО МАТЕРИАЛЕН СТАТУС			
ЖИВЕЯТ БОГАТО, БЕЗ НИКАКВИ ЛИШЕНИЯ	21	64	15
ЖИВЕЯТ СПОКОЙНО, БЕЗ СЕРИОЗНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	17	65	18
ЖИВЕЯТ С МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	21	69	10
ЖИВЕЯТ СЪС СИЛНИ МАТЕРИАЛНИ ПРИТЕСНЕНИЯ	33	54	13

Табл. 22

БРОЙ ДНИ ОТ ПОСЛЕДНИЯ МЕСЕЦ, ПРЕЗ КОИТО СА УПОТРЕБИЛИ АЛКОХОЛ (в %)	
1 – 2 дни	25
3 – 4 дни	15
5 – 7 дни	13
8 – 10 дни	8
ПОВЕЧЕ ОТ 10 дни	10
НЕ ПИЯТ, НЕ СА ПИЛИ ПРЕЗ МЕСЕЦА	20
БЕЗ ОТГОВОР	9

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА БРОЯ ДНИ ОТ ПОСЛЕДНИЯ МЕСЕЦ, ПРЕЗ КОИТО СА УПОТРЕБИЛИ АЛКОХОЛ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)						
Групи ученици	Брой дни от последния месец, през които са употребили алкохол					
	0	1-2	3-4	5-7	8-10	Над 10
ПО ПОЛ						
МЪЖЕ	22	24	18	14	10	12
ЖЕНИ	23	30	16	13	9	9
ПО КЛАСОВЕ						
IX клас	32	32	10	11	6	9
X клас	21	23	16	17	11	12
XI клас	23	25	17	13	11	11
XII клас	13	26	23	15	13	10

Табл. 23

ВЪЗРАСТ, ПРЕЗ КОЯТО Е ОПИТАН АЛКОХОЛ ЗА ПЪРВИ ПЪТ (в %)	
До 7 години	9
8 – 10 години	11
11 – 13 години	26
14 – 16 години	28
Над 16 години	1
Не пият	16
Без отговор	9

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ВЪЗРАСТА, ПРЕЗ КОЯТО Е ОПИТАН АЛКОХОЛ ЗА ПЪРВИ ПЪТ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Възраст, на която е опитан алкохол				
	До 7 г.	8 – 10 г.	11 – 13 г.	14 – 16 г.	Над 16 г.
ПО ПОЛ					
МЪЖЕ	16	17	32	34	1
ЖЕНИ	7	12	37	42	2
ПО КЛАСОВЕ					
IX клас	16	19	45	20	-
X клас	8	17	40	35	-
XI клас	16	13	31	38	2
XII клас	7	9	24	55	5
ПО ЧЕСТОТА НА СПОДЕЛЯНЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ С РОДИТЕЛИТЕ					
Винаги	6	10	31	49	4
В повечето случаи	13	13	31	41	2
Рядко	9	16	38	35	2
Много рядко	11	17	37	35	-
Никога	22	17	35	24	2

Табл. 24

НАЙ-ВЯРНО ТВЪРДЕНИЕ ОТНОСНО ЕДНА БУТИЛКА БИРА КАТО КОЛИЧЕСТВО АЛКОХОЛ (в %)	
Никога не са употребявали такова количество бира	9
Пили са бутилка бира поне веднъж в живота си	11
Пили са бутилка бира поне веднъж през тази година	24
Пили са бутилка бира поне веднъж през последните 30 дена	56

Табл. 25

ИЗПИЛИ ДВЕ И ПОВЕЧЕ БУТИЛКИ БИРА ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ СЕДЕМ ДНИ (в %)	
Да	56
Не	44

Табл. 26

НАЙ-ВЯРНО ТВЪРДЕНИЕ ОТНОСНО 100 ГРАМА ВЕРМУТ КАТО КОЛИЧЕСТВО АЛКОХОЛ (в %)	
Никога не са употребявали такова количество вермут	36
Пили са 100 грама вермут поне веднъж в живота си	18
Пили са 100 грама вермут поне веднъж през тази година	25
Пили са 100 грама вермут поне веднъж през последните 30 дена	21

Табл. 27

ИЗПИЛИ 200 И ПОВЕЧЕ ГРАМА ВЕРМУТ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ СЕДЕМ ДЕНА (в %)	
Да	43
Не	57

Табл. 28

НАЙ-ВЯРНО ТВЪРДЕНИЕ ОТНОСНО 50 ГРАМА ВОДКА КАТО КОЛИЧЕСТВО АЛКОХОЛ (в %)	
Никога не са употребявали такова количество водка	16
Пили са 50 грама водка поне веднъж в живота си	12
Пили са 50 грама водка поне веднъж през тази година	27
Пили са 50 грама водка поне веднъж през последните 30 дена	45

Табл. 29

ИЗПИЛИ 100 И ПОВЕЧЕ ГРАМА ВОДКА ИЛИ ДРУГ КОНЦЕНТРАТ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ СЕДЕМ ДЕНА (в %)	
ДА	66
НЕ	34

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ЗА ПОСЛЕДНИТЕ 7 ДЕНА ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)			
Групи ученици	Консумация на алкохол повече от една мярка за последните 7 дена		
	Бира	Вермут	Водка
ПО ПОЛ			
МЪЖЕ	64	48	67
ЖЕНИ	43	37	65
ПО КЛАСОВЕ			
IX КЛАС	41	31	60
X КЛАС	58	42	68
XI КЛАС	64	52	71
XII КЛАС	60	43	69

Табл. 30

СЛУЧАИ НА СМЕСВАНЕ НА БИРА С КОНЦЕНТРАТ (в %)	
ЧЕСТО	16
РЯДКО	50
НИКОГА	34

Заб. Информацията е за младите хора, употребили концентриран алкохол през последните седем дена (вж. табл. 29).

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЧАИТЕ НА СМЕСВАНЕ НА БИРА С КОНЦЕНТРАТ ПО ПОЛОВ ПРИЗНАК (в %)		
Честота на смесване на бира с концентрат	Мъже	Жени
Често	17	16
Рядко	52	47
Никога	31	37

Табл. 31

ОБИЧАЙНО МЯСТО ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА (в %)	
На купон	35
В заведение	19
На гости у приятели	17
У дома	11
Другаде	3
Не пият	15

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МЯСТОТО ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)						
Групи ученици	Място, на което употребяват алкохол					
	У дома	Заведе- ние	На гости	На купон	Другаде	Не пият
ПО ПОЛ						
МЪЖЕ	12	15	19	35	4	15
ЖЕНИ	9	24	14	36	2	5

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МЯСТОТО ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)						
ПО КЛАСОВЕ						
IX клас	15	10	15	34	4	22
X клас	10	15	19	36	3	17
XI клас	9	19	18	38	1	15
XII клас	8	34	15	33	4	6

Табл. 32

ОБИЧАЙНА КОМПАНИЯ ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА (в %)	
С ПРИЯТЕЛИ ИЗВЪН КЛАСА	68
СЪС СЪУЧЕНИЦИ	16
С РОДИТЕЛИ	8
С ДРУГИ ПО-ГОЛЕМИ ХОРА	7
САМ/А	1

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА КОМПАНИЯТА, В КОЯТО СЕ КОНСУМИРА АЛКОХОЛ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Компания за алкохол				
	Сам/а	Съученици	Приятел	Родители	Възрастни
ПО ПОЛ					
МЪЖЕ	2	19	66	8	5
ЖЕНИ	*	13	70	8	9
ПО КЛАСОВЕ					
IX клас	1	8	73	12	6

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА КОМПАНИЯТА, В КОЯТО СЕ КОНСУМИРА АЛКОХОЛ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Компания за алкохол				
	Сам/а	Съученици	Приятели	Родители	Възрастни
X клас	2	21	61	8	8
XI клас	2	12	73	6	7
XII клас	1	22	67	4	6
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ					
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИЯ	2	8	74	8	8
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	1	28	58	8	5
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	3	12	73	5	7
ПО МЯСТО ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ					
У ДОМА	7	11	21	53	8
В ЗАВЕДЕНИЕ	1	15	71	3	10
НА ГОСТИ У ПРИЯТЕЛИ	1	14	75	2	8
НА КУПОН	1	18	76	*	5
ДРУГАДЕ	-	28	69	-	3

Табл. 33

ОСНОВНА ПРИЧИНА ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ (в %)	
ЗА НАСТРОЕНИЕ В КОМПАНИЯ	77
ЗА КОМПАНИЯ НА ДРУГИ	10
ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА НЕГАТИВНИ НАСТРОЕНИЯ	9
ЗА САМОЧУВСТВИЕ	2
ЗА УТВЪРЖДАВАНЕ СРЕД ДРУГИТЕ	2

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИЧИНИ ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Основни причини				
	За само-чувствие	За утвърждаване сред другите	За настроение в компания	За компания на други	Преодоляване на негативни настроения
ПО ПОЛ					
Мъже	3	2	77	9	9
Жени	1	1	78	12	9
ПО КЛАСОВЕ					
IX клас	2	4	67	17	10
X клас	2	2	76	9	11
XI клас	2	1	85	7	5
XII клас	1	1	81	8	9
ПО МЯСТО ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ					
У дома	5	2	51	30	12
В заведение	2	1	83	6	8
На гости у приятели	1	4	76	10	10
На купон	1	1	84	7	37
Другаде	-	3	69	5	23
ПО КОМПАНИЯ ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ					
Сам/а	19	13	12	12	44
Със съученици	2	2	84	5	7

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ПРИЧИНИ ЗА КОНСУМАЦИЯ НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)					
Групи ученици	Основни причини				
	За само-чувствие	За утвърждаване сред другите	За настроение в компания	За компания на други	Преодоляване на негативни настроения
С приятели извън класа	2	2	80	7	9
С родители	1	-	47	42	10
С други по-големи хора	-	-	78	18	4

Табл. 34

ПРИТЕЖАНИЕ НА ШОФЬОРСКА КНИЖКА (в %)	
Да	8
Не	92

Табл. 35

СЛУЧАИ ДА СЕ ШОФИРА СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
Често	4
Рядко	6
Само веднъж	13
Никога	77

Заб. Информацията е за притежателите на документ за правоуправление на МПС.

Табл. 36

КОЛКО ОТ СЪУЧЕНИЦИТЕ ШОФИРАТ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
Много	7
Малко	12
Един-двама	19
НЕ МОГАТ ДА ПРЕЦЕНЯТ	63

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪУЧЕНИЦИТЕ, КОИТО ШОФИРАТ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ, ПО КЛАСОВЕ (в %)				
Класове	Колко от съучениците шофират след употреба на алкохол			
	Много	Малко	Един-двама	Не знаят
IX клас	4	9	16	71
X клас	9	11	19	61
XI клас	6	13	17	64
XII клас	7	13	25	55

Табл. 37

СЛУЧАИ ДА СЕ КОМБИНИРА АЛКОХОЛ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА (в %)	
Често	3
Рядко	12
Само веднъж	7
Никога	78

Табл. 38

КОЛКО ОТ СЪУЧЕНИЦИТЕ КОМБИНИРАТ АЛКОХОЛ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА (в %)	
Много	16
Малко	23
Един-двама	18
Не могат да преценят	43

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪУЧЕНИЦИТЕ, КОИТО КОМБИНИРАТ АЛКОХОЛ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Колко от съучениците комбинират алкохол с наркотични вещества			
	Много	Малко	Един-двама	Не знаят
ПО ПОЛ				
Мъже	14	22	18	46
Жени	19	24	18	39
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	11	19	18	52
X клас	17	23	16	44
XI клас	17	22	22	39
XII клас	20	26	16	38

Табл. 39

СЛУЧАИ НА СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
Често	10
Рядко	22

СЛУЧАИ НА СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
САМО ВЕДНЪЖ	8
НИКОГА	60

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЧАИТЕ НА СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Случаи на сексуални контакти след употреба на алкохол			
	Често	Рядко	Само веднъж	Никога
ПО ПОЛ				
МЪЖЕ	11	23	9	57
ЖЕНИ	9	21	7	63
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	5	13	9	73
X клас	12	18	8	63
XI клас	12	26	7	55
XII клас	12	33	8	47
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ				
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	12	24	9	55
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	7	20	7	66
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	11	22	8	59

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЛУЧАИТЕ НА СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Случаи на сексуални контакти след употреба на алкохол			
	Често	Рядко	Само веднъж	Никога
ПО ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ				
Редовно употребяват	24	32	11	33
Употребяват само понякога	8	24	9	59
Не употребяват	1	4	4	91

Табл. 40

КОЛКО ОТ СЪУЧЕНИЦИТЕ ИМАТ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
Много	23
Малко	22
Един-двама	13
Не могат да преценят	42

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪУЧЕНИЦИТЕ, КОИТО ИМАТ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Колко съученици имат сексуални контакти след употреба на алкохол			
	Много	Малко	Един-двама	Не знаят
ПО ПОЛ				
МЪЖЕ	20	20	14	46
ЖЕНИ	26	24	13	37
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	13	23	18	46
X клас	24	22	13	41
XI клас	22	24	13	41
XII клас	32	17	10	41

Табл. 41

ПРАВИ ЛИ АЛКОХОЛЪТ МЛАДИТЕ ХОРА ПО-СМЕЛИ В СЕКСУАЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ (в %)	
ДА, КАТЕГОРИЧНО	20
ДОНЯКЪДЕ	55
НЕ	25

Табл. 42

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ МНЕНИЕТО, ЧЕ АЛКОХОЛЪТ ПРАВИ МЛАДИТЕ ХОРА ПО-СМЕЛИ В СЕКСУАЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ, И ЧЕСТОТАТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)			
ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ	Да, категорично	Донякъде	Не
Редовно	26	56	18
Понякога	20	58	22
НЕ УПОТРЕБЯВАТ	14	42	44

Табл. 43

ОТНОШЕНИЕ КЪМ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ПРИ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ (в %)	
Предпочитат и двамата да не са пили	73
Предпочитат те да са пили, но не и партньора/ката им	10
Предпочитат партньора/ката им да е пил/а, но не и те	3
Предпочитат и двамата да са пили	14

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТНОШЕНИЕТО КЪМ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ПРИ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употреба на алкохол при сексуални контакти			
	И двамата да не са пили	Те – да, партньорът – не	Те – не, партньорът – да	И двамата да са пили
IX клас	79	7	3	11
X клас	73	10	2	15

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОТНОШЕНИЕТО КЪМ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ ПРИ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употреба на алкохол при сексуални контакти			
	И двамата да не са пили	Те – да, партньорът – не	Те – не, партньорът – да	И двамата да са пили
XI клас	71	11	3	15
XII клас	70	11	2	17

Табл. 44

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ МНЕНИЕТО, ЧЕ АЛКОХОЛЪТ ПРАВИ МЛАДИТЕ ХОРА ПО-СМЕЛИ В СЕКСУАЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ, И ЧЕСТОТАТА НА СЛУЧАИТЕ НА СЕКСУАЛЕН КОНТАКТ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)			
ЧЕСТОТА НА СЕКСУАЛНИТЕ КОНТАКТИ СЛЕД ПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ	Да, катего- рично	Донякъде	Не
Често	34	56	10
Рядко	22	60	18
Само веднъж	19	61	20
Не	18	52	30

Табл. 45

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ ПРЕДПОЧИТАНИЕТО КЪМ АЛКОХОЛ ПРИ СЕКСУАЛНИ КОНТАКТИ И НЕГОВАТА УПОТРЕБА НА ПРАКТИКА В ТАКИВА СИТУАЦИИ (в %)				
Честота на СЕКСУАЛНИТЕ КОНТАКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ	Предпочитание към алкохол при сексуални контакти			
	И двамата да не са пили	Те – да, партньорът – не	Те – не, партньорът – да	И двамата да са пили
Често	48	20	4	28
Рядко	62	15	4	19
Само веднъж	64	20	3	13
Не	83	5	2	10

РАЗДЕЛ IV.

СОЦИАЛНАТА СРЕДА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА ПРОБЛЕМНИТЕ СИТУАЦИИ

Табл. 46

УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ СЕ ПРИЕМА ЗА МОДЕРНО ПОВЕДЕНИЕ (в %)	
Съгласни са, както и много техни съученици	13
Съгласни са, но не и мнозинството техни съученици	7
Не са съгласни, но много техни съученици са	54
Не са съгласни, както и много техни съученици не са	26

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ СЕ ПРИЕМА ЗА МОДЕРНО ПОВЕДЕНИЕ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употребата на алкохол и цигари е модерно поведение			
	Съгласни са, също и съучениците	Съгласни са, но не и съучениците им	Не са съгласни, но съучениците им са	Нито те, нито съучениците им са съгласни
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	16	7	52	25

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ СЕ ПРИЕМА ЗА МОДЕРНО ПОВЕДЕНИЕ, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употребата на алкохол и цигари е модерно поведение			
	Съгласни са, също и съучениците	Съгласни са, но не и съучениците им	Не са съгласни, но съучениците им са	Нито те, нито съучениците им са съгласни
X клас	15	7	58	20
XI клас	13	5	55	27
XII клас	9	8	52	31
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ				
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	14	8	53	25
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	11	5	55	29
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	16	9	55	20
ПО ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ				
РЕДОВНО	16	9	44	31
ПОНЯКОГА	20	6	53	21
НЕ	9	6	61	24
ПО ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ				
РЕДОВНО	18	8	46	28
ПОНЯКОГА	13	7	54	26
НЕ	10	4	62	24

Табл. 47

УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ЛИ ПРЕСТИЖ И УВАЖЕНИЕ ОТ ДРУГИТЕ (в %)	
ДА, В ГОЛЯМА СТЕПЕН	5
ДА, ДОНЯКЪДЕ	17
ДА, НО НЕ МНОГО	17
НЕ	61

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употребата на алкохол и цигари носи престиж в класа			
	Да, в голяма степен	Да, донякъде	Да, но не много	Не
ПО КЛАСОВЕ				
IX клас	6	20	16	58
X клас	5	21	21	53
XI клас	6	17	14	63
XII клас	5	11	16	68
ПО ВИД УЧИЛИЩЕ				
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГИМНАЗИИ	6	20	18	56
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ГИМНАЗИИ	5	12	17	66
РЕАЛНИ ГИМНАЗИИ	6	19	14	61

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА, ПО ГРУПИ УЧЕНИЦИ (в %)				
Групи ученици	Употребата на алкохол и цигари носи престиж в класа			
	Да, в голяма степен	Да, донякъде	Да, но не много	Не
ПО ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ				
Редовно	16	9	44	31
Понякога	20	6	53	21
Не	9	6	61	24
ПО ЧЕСТОТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ				
Редовно	18	8	46	28
Понякога	13	7	54	26
Не	10	4	62	24

Табл. 48

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ Е МОДЕРНО ПОВЕДЕНИЕ, И МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА (в %)				
УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА	Употребата на алкохол и цигари е модерно поведение			
	Съгласни са, също и съучениците	Съгласни са, но не и съучениците им	Не са съгласни, но съучениците им са	Нито те, нито съучениците им са съгласни
Да, в голяма степен	10	4	6	3
Да, донякъде	23	31	18	8

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ Е МОДЕРНО ПОВЕДЕНИЕ, И МНЕНИЕТО, ЧЕ УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА (в %)				
УПОТРЕБАТА НА АЛКОХОЛ И ЦИГАРИ НОСИ ПРЕСТИЖ В КЛАСА	Употребата на алкохол и цигари е модерно поведение			
	Съгласни са, също и съучениците	Съгласни са, но не и съучениците им	Не са съгласни, но съучениците им са	Нито те, нито съучениците им са съгласни
Да, но не много	27	23	18	9
Не	40	42	58	80

Табл. 49

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ ВЪЗРАСТА, ПРЕЗ КОЯТО Е ОПИТАН АЛКОХОЛ ЗА ПЪРВИ ПЪТ, И ВЪЗРАСТА, ПРЕЗ КОЯТО Е ЗАПОЧНАЛО ТЮТЮНОПУШЕНЕТО (в %)					
Възраст, през която е започнало тютюнопушенето	Възраст, през която е опитан алкохол за първи път				
	До 7 г.	8 – 10 г.	11 – 13 г.	14 – 16 г.	Над 16 г.
До 7 години	17	8	6	1	8
8 – 10 години	10	14	17	4	-
11 – 13 години	38	45	45	23	8
14 – 16 години	33	29	40	65	50
Над 16 години	2	4	2	7	34

Табл. 50

НАЛИЧИЕ НА ЖИТЕЙСКИ КОНФЛИКТИ СЛЕД УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)	
Конфликт с приятели	24
Конфликт с други хора	19
Конфликт с родители	16
Извършване на нарушение на закон, правила за поведение	12
Конфликт със съученици	8
Проблеми със здравето	8
Конфликт с учители	5
Друго	3
Нищо от изброеното	53

Заб. Сумата от отговорите надхвърля 100%, тъй като са посочвани повече от 1 отговор.

Табл. 51

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ НАЛИЧИЕТО НА КОНФЛИКТ И ЧЕСТОТАТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)			
ЖИТЕЙСКИ КОНФЛИКТИ	Консумират алкохол редовно	Консумират алкохол понякога	Не консумират алкохол
Конфликт с родители	35	25	7
Конфликт със съученици	32	18	6
Конфликт с приятели	24	11	4
Конфликт с учители	24	16	9
Конфликт с други хора	15	7	5

ЗАВИСИМОСТ МЕЖДУ НАЛИЧИЕТО НА КОНФЛИКТ И ЧЕСТОТАТА НА УПОТРЕБА НА АЛКОХОЛ (в %)			
ЖИТЕЙСКИ КОНФЛИКТИ	Консумират алкохол редовно	Консумират ал- кохол понякога	Не консумират алкохол
ИЗВЪРШВАНЕ НА НАРУШЕНИЕ НА ЗАКОН, ПРАВИЛА ЗА ПОВЕДЕНИЕ	12	8	6
ПРОБЛЕМИ СЪС ЗДРАВЕТО	10	4	3
ДРУГО	6	3	2
НИЩО ОТ ИЗБРОЕНОТО	34	51	82

ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

МЕТОДОЛОГИЯ ОТ СТАТИСТИКА²

Когато между две променливи величини (две наблюдавани характеристики) се допуска наличие на връзка, тя може да бъде измерена по различни начини в зависимост от вида на изходната информация и от типа на променливите величини. При вариационни (количествени) променливи връзката може да се моделира, като се използва подходяща аналитична функция. Измерители на връзката в този случай са оценените параметри на функцията и получените чрез нея коефициенти на корелация и детерминация. По този начин са оценени връзките между: възрастта на изпушване на първата цигара и дневния брой на изпушените цигари; възрастта на първата употреба на алкохол и месечния брой на дните с употреба на алкохол; разполагаемите месечни джобни пари и дневния брой на изпушените цигари; разполагаемите месечни джобни пари и месечния брой на дните с употреба на алкохол. Коефициентите на корелация измерват силата и посоката на изследваната връзка. Теоретичните им граници на вариране са от -1 до +1, но в реални условия тези стойности не се достигат, тъй като изследваната връзка не може да се изолира от възможни други влияния. Прието е при стойност на коефициента на корелация до 0,29 връзката да се

² Поради специалния интерес на поръчителя от по-задълбочен количествен анализ на резултатите от изследването, в началото на аналитичните бележки публикуваме въстъпителни постановки на статистика, обработил регистрираната информация.

определя като слаба, от 0,30 до 0,49 – като умерена, от 0,50 до 0,69 – като значителна и от 0,70 на горе – като силна. Стойност на коефициента 0 означава липса на връзка между изследваните променливи. Посоката на връзката се определя от алгебричния знак на коефициента. Положителната връзка означава еднопосочно изменение на двата признака, а отрицателната – разнопосочно изменение. Коефициентите на детерминация измерват какъв процент от вариацията на едната променлива произтича от връзката ѝ с другата.

При качествени (категорийни) променливи измерването на връзките се осъществява с помощта на т.нар. коефициенти на асоциацията, които по познавателен смисъл и по интерпретация са подобни на коефициентите на корелация. Използват се различни коефициенти на асоциацията в зависимост от вида на измерителната скала, която формират изследваните променливи, и от броя на техните категории. При номинално скалирани променливи (двете или една от тях) може да се използват коефициенти на асоциацията, основани на χ^2 характеристиката. Такъв е коефициентът на асоциацията на Крамер. С негова помощ е измерена връзката между интензивността на пушене и признаците пол, местоживеене и с кого живее ученикът, както и връзката между интензивността на пиене и същите признаци. Характерно за тези коефициенти е, че те измерват силата на връзката, без да фиксират посоката ѝ.

Връзките между ординално скалирани променливи се измерват с друга група коефициенти, един от които е гама-коефициентът на Гудман и Кръскал. Той е използван при измерване на връзката между интензивността на пушене и интензивността на пиене и признаците: как живее ученикът; споделяне на проблемите с родителите; проява на разбиране от страна на родителите; проява на

разбиране от страна на учителите, спортуване и материален статус на ученика. Тези коефициенти измерват както силата на връзката, така и посоката ѝ.

Почти при всичките изследвани променливи в това проучване се установява наличие на връзки между тях, но – с малки изключения – всички измерени връзки са слаби. Това може да се интерпретира по три начина:

1. Връзките са закономерно слаби;
2. Връзките са зараждащи се, все още ненапълно проявени;
3. Връзките са отшумяващи, губещи силата си.

Кой от случаите е верен, може да покажат само редовното наблюдение на изследваните процеси и сравнителният анализ на получените резултати.

Най-интересните от статистическа гледна точка показатели ще бъдат показани по-долу, при изводите в конкретен ред.

РАЗДЕЛ I.

- Социално-демографският статус на изследваната съвкупност показва, че в обхвата на проучването са включени млади хора с разнородни характеристики, както индивидуални и социалногрупови, така и като представители на образователните структури, типични за нашия град (вж. табл. 1 – 6). Това прави информационния масив солиден и надежден за верни изводи и последващи управленски решения.
- Съдържанието на проучената тема носи в себе си деликатни елементи и се очакваше да формира известно притеснение сред участниците в до-

питването. Голямата част от тях обаче – 87%, твърдят, че такъв фактор в изследователската атмосфера за тях на практика не е действал (вж. табл. 14). Само за 12% някои от въпросите са въвели притеснение, което екипът смята за нормално влияние. От друга страна, 86% от учениците твърдят, че на всички въпроси са отговорили искрено и точно (вж. табл. 15). Едва ли има причина да подлагаме този отговор на съмнение, затова отново ще го използваме като довод за достоверността на получената информация при допитването. Доколкото има отговори, че 14% не са били искрени докрай или никак, това също е в реда на нещата, като се имат предвид аудиторията и характерът на някои въпроси, които ангажират социалния статус на отговарящите. Подобен психически неуют при отговаряне на непрестижни въпроси е характерен за всички възрастови категории; тук той дори може да се оцени като сравнително нисък по ефект върху участниците в анкетите.

⇒ При изследване на социално поведение материалният статус и близката социална среда са важни фактори. С това разбиране включихме в допитването показатели за тези обстоятелства в живота на варненските ученици (вж. табл. 7 – 13). Важните фрагменти на факторното влияние в тази посока са:

- Голяма част от изследваната група живеят с родителите си или с други роднини, което предполага влияние в някаква степен от по-възрастните върху поведението, включително и върху аспектите по изследваната тема (вж. табл. 7). Може би е важен фактът, че всяко четвърто родителско семейство на варненски ученик в момента на проучването е включвало не двамата, а един от двойката.

- В материално отношение учениците в средните училища на Варна живеят спокойно (вж. табл. 8). 78% от тези млади хора не съобщават за сериозни трусове от материално и финансово естество в своя живот. Останалите 22% имат такива проблеми. Позната е тенденцията варненските домакинства да притежават сравнително висок материален статус по отношение на средния за страната. Това се потвърждава и в сегашното изследване и може да допуснем, че формира някои от страните на поведението на изследваната съвкупност.
- В социалнопсихологическо отношение 28% от учениците твърдят, че имат съвсем спокоен и нормален живот (вж. табл. 9). При тази самооценка остават и други 62%, с разликата, че "от време на време възникват проблеми". Кой са по-точни в преценките си, не е най-важното, защото може да обобщим, че от гледна точка на младия човек животът му протича приоритетно спокойно и не особено притеснително. Това е голямата разлика от позициите и оценките за днешната социална ситуация и качеството на живот, която споделят по-възрастните поколения.
- В аналитичната таблица може да се види, че разлика в оценките за собствения живот се формира най-вече на полова основа. Проблемните ситуации са доста по-характерни за оценките на момичетата, отколкото за оценките на момчетата. Това изследване няма задача да разкрие причините за регистрираните по-значими притеснения при девойките, но обстоятелството трябва да се има

предвид поне в аспектите на изследваната тема. От друга страна, може да се направи допускане, че към попълването на отговорите момчетата са се отнесли по-повърхностно по този въпрос. Представената тенденция се появява при отговорите на дванадесетокласниците и на учениците в професионалните гимназии. Явно това са категориите участници в допитването с по-различни житейски проблеми или с по-различно отношение към темата.

- ↪ Трайни връзки относно споделянето на проблемите в живота си с родителите поддържат повече от половината от учениците във Варна (вж. табл. 10). В същото време има съвкупност, в която се включва всеки пети ученик, чиито членове почти не споделят с родителите си какво ги тревожи. Причините за ситуацията са от най-различно естество, но отново поведението е най-различно по пол. Момчетата са в много по-голяма степен далеч от родителя, отколкото момичетата. Количествено тази разлика е около 10%, тъй като 49% от момчетата споделят с родители в повечето случаи тревожни житейски ситуации, докато при момичетата този дял е 59%. Най-вероятно това е следствие от ситуацията в семейството, защото силата на връзката не нараства с възрастта, за да го отдадем на промяна в психиката или на други индивидуални фактори.
- ↪ По оценките на младите хора родителите им в над 90 % от случаите проявяват разбиране при споделени проблеми и помагат (вж. табл. 11). А колко е силна връзката между споделянето и разбирането можем да се убедим от аналитичната таблица. Тези, които винаги споделят, но

това са само 12% от всички, твърдят, че в 88% от семействата си винаги получават разбиране и помощ. При тези, които в повечето случаи споделят – 42% от всички, това разбиране и помощ спада до 66% и т.н.

↪ За разлика от родителите, учителите получават от своите възпитаници доста по-строги оценки относно разбирането на техните проблеми и помощта в такива ситуации (вж. табл. 12). Може да приемем, че при почти половината от оценките има добронамереност и удовлетворение. Но в 46% от отговорите доминира негативно отношение спрямо социалния контакт и получената подкрепа. Ситуацията е неприятна, защото за младите хора учителите едва ли са хората, които те само трябва да слушат като източник на знания и да преодоляват чрез своите оценки. Поради обстоятелствата на всекидневния контакт и значителния обем оползотворено съвместно социално време, те са и социален пример и надежда за психична близост – нещо, което в доста от случаите, както се вижда, не се осъществява. Този път по-остро стоят ситуацияите при момичетата и в повечето от училищата, с известно изключение на специализираните гимназии (вж. аналитичната таблица).

↪ В стремежа да потърсим многостранното влияние на причините за поведението на варненските ученици по изследваната тема, зададохме въпрос дали тези млади хора спортуват. Оказва се, че малко повече от 40% използват сериозно спорта за поддържане на своята физическа форма и самочувствие (вж. табл. 13). От аналитичната таблица обаче става ясно, че тази страна на всекидневието е по-характерна за момчетата – 59%, отколкото за момичетата – 21%. И още нещо: макар за кратък период от време – IX – XII клас, с всяка година образование

спортът намалява във времето на нашите млади съграждани. Докато при деветокласниците не спортуват 24%, при дванадесетокласниците вече са 36%. За да се получи крайно неприятната социална картина, че всеки трети варненски средношколец няма нищо общо със спорта.

- ⇒ Поради специален интерес на поръчителя трябва да отчетем и следния специфичен момент в изследователската ситуация. През втората степен на извадката екипът трябваше да направи допитване до 1400 души, средно по 22 в клас. Списъчният брой на класовете, в които работихме, беше 1538 души. По време на анкетите в училище се оказаха 1302 души. За 192 от останалите получихме информация, че по-скоро не посещават занимания, а 44 имаха "славата" на епизодично отсъстващи. Имахме два-три отказа за включване в допитването. Чисто статистически, работа със социална съвкупност повече от 1300 души е сериозен източник на информация. От друга страна, извадката осигури представителност на основните социални структури на варненските ученици от средните училища и на самите училища. Но подчертаваме, че е налице системна грешка (макар и малка) поради липсата на информация от ученици с трайно поведение на отсъстващи от училище. Това са основно хора от последните класове. Може само да се предполага, че тези млади хора имат или нямат присъствие в разкритите по-долу проблемни ситуации, но тяхното отсъствие от процеса на изследване е факт и в някаква степен трябва да се има предвид във връзка с най-прецизните изводи, които се правят.

РАЗДЕЛ II.

- Двата възлови аспекта на темата за психоактивните вещества дефинираме като проблемни ситуации, като имаме предвид обществените функции на поръчителя. Доколко регистрираните ситуации наистина са социални проблеми, зависи от критериите, които се използват, и от субекта, който ги подбира. В изследователски план проблем е липсата на системна и надеждна информация за ситуацията. Наличието на тази информация сменя проблема, но според оценката, която ще се приеме от отговорния фактор, може вече да се формират управленският проблем и необходимостта от решения за промяна или стабилизиране.
- В табл. 16 е представена ситуацията с употребата на цигари сред варненските ученици IX – XII клас. Всеки втори пуши в различна степен. Доминират 34%, които определят себе си като редовни пушачи. Това означава, че всеки трети варненски ученик от средното училище е сериозен пушач, поне според неговите собствени критерии. Не бива да се подценява половата структура на употребяващите цигари. Оказва се, че и количествено, и “качествено” сред пушачите доминират момичетата. Това е доста симптоматично и трудно обяснимо, защото нямашме задача да правим проучване на този тип мотивация.

Аналитичната таблица допълва картината, че в по-горните класове се пуши малко повече – 53% в XII клас срещу 44% в IX клас, като тенденцията е възходяща. Освен това става ясно, че количествено най-значимото нарастване на групата на пушачите е в X клас, след което поведението се стабилизира. Видимо първата година в средното училище формира задръжки у част от младите хора, но след това въздържането пада и се следват утвърдени модели на поведение.

Повече се пуши в реалните и професионалните гимназии на града, а колкото училището се “отдалечава” от центъра на града, тютюнопушенето сред неговите ученици се засилва.

Интересна е връзката, че с влошаване на материалния статус на учениците редовното пушене се засилва. Изводът, че младите варненци живеят в общо взето добра материална среда и финансова осигуреност, елиминира логичното “нямаш пари – съкращаваш разходи!” Относно цигарите при учениците това видимо не сработва.

Връзка между пушене и:

➤ как живее ученикът

Гама-коефициент на асоциацията 0,356; умерена положителна връзка между интензивността на пушене и наличието на проблеми в живота на ученика. Нарастването на проблемите са свързани с умерено нарастване на интензивността на пушене.

➤ споделя ли с родителите проблемите си

Гама-коефициент на асоциацията -0,136; значително по-слаба, отрицателна връзка. Интензивността на пушене слабо се увеличава при отслабване на връзката с родителите.

➤ проява на разбиране от страна на родителите

Гама-коефициент на асоциацията -0,177; слаба отрицателна връзка. Интензивността на пушене слабо се увеличава при намаляване на съпричастността от страна на родителите.

➤ проява на разбиране от страна на учителите

Гама-коефициент на асоциацията -0,273; умерена отрицателна

връзка. Интензивността на пушене нараства умерено при намаляване на разбирането от страна на учителите. Връзката е по-силна в сравнение с разбирането от страна на родителите.

➤ **спортуване**

Гама-коефициент на асоциацията -0,253; умерена отрицателна връзка. Интензивността на пушене нараства умерено при намаляване на интензивността на спортуване.

➤ **пол**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,197; слаба връзка между пушенето и пола. (Трябва да се анализира допълнително, тъй като при този признак не може да се определи посоката на връзката.)

➤ **местоживеене**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,078; почти няма връзка между местоживеенето и пушенето.

➤ **с кого живее ученикът**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,095; незначителна връзка между пушенето и признака "с кого живее ученикът".

➤ **материален статус**

Гама-коефициент на асоциацията -0,196; слаба отрицателна връзка между пушене и материален статус. Интензивността на пушене слабо намалява при по-висок материален статус.

↪ При интензивността на пушене в интервалите от половин до една и до две кутии на ден сегментите в структурата на явлението са почти равни

(вж. табл. 17). Рязко спада потреблението на повече от 2 кутии на ден, което си е съвсем логично. Разпределението в показаните интервали включва по 15 – 16% от учениците, като няма големи различия на потреблението при момчета и момичета. Закономерно интензивността на пушене нараства в горните класове, успоредно с развитие границите на този тип поведение, интерпретирано по-горе.

Връзка между притежавани месечни джобни пари и дневен брой на изпушените цигари

Коефициент на корелация 0,175, получен чрез линеен регресионен модел на връзката. Коефициентът показва слаба положителна връзка между месечните джобни пари, с които разполагат учениците, и дневния брой на изпушените цигари. Дневният брой на изпушените цигари нараства слабо при нарастване на притежаваните месечни средства. Коефициент на детерминация 2,9%, което означава, че 2,9% от нарастването на дневния брой изпушени цигари е свързано с повече месечни финансови средства. Изразено като съотношение между двете променливи, това означава, че тези, които разполагат със 100 лева повече месечни средства, пушат средно по една цигара повече на ден. Тази констатация се основава на стойността на регресионния коефициент b_1 (0,009).

➡ Много важен извод в социалнопсихологически план се формира от табл. 18. Там виждаме, че пушенето, доколкото самата микросреда влияе, започва от предучилищна възраст, най-вероятно като чисто любопитство и подражателство само за 2–3% от днешните ученици в средните училища. Поведението на тютюнопушене не е типично

до 10–11-годишна възраст. Следващите пет-шест години в израстването и училището създават регистрираната ситуация. Рязко намалява явлението “първа цигара” след 16-ата година; възможно е дори да спре да се развива, защото въздържането на тази възраст вече е осъзнат факт.

Аналитичната таблица потвърждава, че по-ниските класове на средното училище са започнали значително по-рано да пушат.

Друга важна връзка е, че близостта до родителите и споделянето на проблемите забавя възрастта на “първата цигара”.

Що се отнася до себеизтъкването чрез пушене, като че ли логично, до 14 години започването да се пуши е по-типично за момчетата, но след това момичетата бързо “наваксват” това забавяне.

Връзка между възрастта на изпушване на първата цигара и дневния брой на изпушените цигари

Коефициент на корелация $-0,186$, получен чрез линеен регресионен модел на връзката. Коефициентът показва слаба отрицателна връзка между възрастта на изпушване на първата цигара и дневния брой на изпушените цигари. Дневният брой на изпушените цигари нараства слабо при намаляване на възрастта, на която е изпушена първата цигара. Коефициент на детерминация $3,3\%$, което означава, че $3,3\%$ от нарастването на дневния брой изпушени цигари произтичат от по-ниската възраст, през която е изпушена първата цигара. Стойност на регресионния коефициент $b_1 -0,595$. Това означава, че намаляването на възрастта, през която е изпушена първата цигара, с една година води до средно

нарастване на дневния брой изпушени цигари с малко повече от половин цигара. Или: започналите да пушат с две години по-рано, пушат средно с една цигара повече на ден.

➞ Идеята за забрана на пушенето на публични места е твърде спорна за варненските ученици (вж. табл. 19). Разделението не идва само по линия на пушачи/непушачи. Това го има, и то не бива да се пренебрегва. Доминиращата група в отношението към забраната е групата, която я приема. Това са главно сегашните непушачи, но и всеки четвърти в тази група е пушач по собствена оценка (вж. табл. 20). Това явно са осъзналите жертви на порока и лесните за спечелване от каузата за вредата от пушенето. Колебаещите се относно забраната също са главно непушачи, но те са повлияни от слабата обществена дисциплина на българина и може би от “недемократичността” на такава крайна директива. Неприемащите забраната са категорично пушачи. Най-интересна е групата от 33% от учениците, които застават на позицията: “Това е глупост, никой няма да го спазва!” Тези млади хора не познават или категорично не вярват в правата и възможностите на някого “да се меси” в толкова личен въпрос на индивидуално поведение. Всеки трети от тази група е непушач! Натъкваме се на типична проява на социален нигилизъм и аномия (небалансираност на нравствени и културни ценности). Това е проява на характерно и доста разпространено младежко съзнание, което подкрепя индивидуалността, но и напълно я отделя от обществен интерес. Съвсем друг е въпросът как ще се държат тези млади хора в условията на действаща такава забрана (което предстои).

РАЗДЕЛ III.

☞ За разлика от пушенето, както можеше да се очаква, употребата на алкохол е по-широко разпространено явление (вж. табл. 21). Само 16% твърдо отстояват позицията, че не пият алкохол, независимо от вида на напитката. Но въпреки разпространението на консумацията, делът на младите хора, които се самоопределят като редовно пиещи алкохол, е доста по-малък от дела на редовните пушачи. Това е първият анонс за осъзнаване, че такова поведение носи повече укори и не е предпочитано в тези среди (в сравнение с пушенето).

Употребата на алкохол сред момчетата е по-значима като действие; така е и сред по-горните класове. Без това да са типични характеристики, тенденциите са налице.

Подобно на пушенето, и при тази ситуация учениците с най-влошен материален статус са най-редовно пиещите алкохол. Отново финансовият фактор не е спирачка за активност в тази насока. Този извод се налага като доста съществен при изследваните ситуации във Варна.

Връзка между пиене и:

➤ как живее ученикът

Гама-коефициент на асоциацията 0,218; слаба положителна връзка. Нарастването на проблемите е свързано със слабо нарастване на интензивността на пиене.

➤ **споделя ли с родителите проблемите си**

Гама-коефициент на асоциацията -0,211; слаба отрицателна връзка, но по-силна от сходната при пушенето. Интензивността на пиене слабо се увеличава при отслабване на връзката с родителите.

➤ **проява на разбиране от страна на родителите**

Гама-коефициент на асоциацията -0,248; слаба отрицателна връзка, но по-силна от сходната при пушенето. Интензивността на пиене слабо се увеличава при намаляване на съпричастността от страна на родителите.

➤ **проява на разбиране от страна на учителите**

Гама-коефициент на асоциацията -0,250; умерена отрицателна връзка. Интензивността на пиене нараства умерено при намаляване на разбирането от страна на учителите. Връзката е със същата сила, както при разбирането от страна на родителите.

➤ **спортуване**

Гама-коефициент на асоциацията 0,029; за разлика от сходния случай с пушенето, тук почти няма връзка.

➤ **пол**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,073. Почти липсва връзка между пола и употребата на алкохол.

➤ **местоживеене**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,078; почти няма връзка между местоживеенето и употребата на алкохол.

➤ **с кого живее ученикът**

Коефициент на асоциацията на Крамер 0,057; почти липсва връзка между пиенето и признака “с кого живее ученикът”.

➤ **материален статус**

Гама-коефициент на асоциацията -0,132; слаба отрицателна връзка между пиенето и материалния статус. Интензивността на пиене слабо намалява при по-висок материален статус.

- ↪ Интензивността на употреба на алкохол е доста различна при учениците (вж. табл. 22). От един-два дена за месец – група, която обхваща всеки четвърти, до почти всеки ден – група, към която се причисляват близо 10%. Аналитичната таблица не показва разлика в интензивността на пиене между момчета и момичета само при по-ниските равнища на интензивност. При по-активното пиене момчетата вземат връх като масовост, но без големи различия. При възрастта обаче разликата е видима. Категорично с изкачване на класа се засилва консумацията на алкохол.

Връзка между възрастта на първата употреба на алкохол и месечния брой дни на пиене

- ↪ Не съществува връзка между притежаваните месечни средства и броя на дните в месеца, през които се употребява алкохол. Стойността на коефициента на корелация е близка до 0 (0,052), а регресионният модел и параметрите му са статистически незначими. Може да се обобщи, че месечните средства, с които разполагат учениците, имат най-слабо влияние върху формирането на тяхното поведение по отношение употребата на цигари и алкохол.

- ↪ Употребата на алкохол, освен че е по-масова от пушенето, започва и по-рано, и по-интензивно. Възрастта, през която вече я има записана “първата чашка в биографията”, е значително по-ниска от възрастта на пропушването и се наблюдава почти двойно по-масово като поведение до 11-ата година. Всеки пети вече не е на “Вие” с алкохола на тази доста крехка възраст. Естествено, не говорим за рецидиви, но явно страх няма. През следващите три години – 11–13, е бумът в разпространението на новите умения. Вече близо половината от днешните ученици на тази възраст са употребили алкохол.
- ↪ Категорично момчетата започват с пиенето по-рано, но, както и при цигарите, по-ниските класове “сигнализират”, че и двата пола са опитали по-рано алкохол, отколкото по-големите сега ученици. Явно става въпрос за комплексно развитие на ситуацията с употребата на ПАВ (психоактивни вещества) през по-ранна възраст, защото в съзнанието и поведението на учениците двете вещества не са разделени.
- ↪ Международните изследвания наложиха някои стандарти в показанието за употреба на алкохол при подрастващите. В табл. 24 – 29 използвате част от схемата.

Само 9% от варненските ученици не познават вкуса на бирата. И още 11% само са я вкушали. Най-вероятно това са онези, които с основание твърдят, че не пият. Всеки втори обаче през последния месец е “на бира”. Половината от тях – дори повече от веднъж и през последната седмица.

Повече от половината нямат афинитет към слабоалкохолния вермут. Това не е типична напитка за българските “алкохолни нрави”, дори за младите с по-изискани вкусове. Но и тук тенденцията в стила “които пият нещо, да го правят здраво”

сработва, та 21% от всички да потвърдят, че са пили вермут през последния месец, а 43% от тях – че е било дори в двойна мярка само за последната седмица.

Познатите 16%, които не пият, отстояват твърдо това в табл. 28, където са отговорите за класическите 50 грама водка. Но 45% имат своята доза през последния месец. Нещо повече, 66% от тях само за последната седмица дори са удвоили това количество. Става нещо интересно! В Европа за тези хора ще кажат, че те пият редовно. Но не и у нас, защото пресметнати към цялата съвкупност, това са близо една трета от изследваните. Нека припомним, че 18% се самооценяват като редовно пиещи алкохол. Другата половина от самопосочилите се консуматори на концентриран алкохол явно са се дефинирали като “само понякога пиещи”. По всяка вероятност за доста от варненските тийнейджъри редовното пиене е пиенето всеки ден. Позволихме си доза ирония, но тези принизени критерии в самооценките сочат наличие на доста сериозна ситуация около употребата на алкохол в града сред тези млади хора.

Информацията в табл. 30 в преработен вид сочи, че почти всеки трети от учениците IX – XII клас има случаи да смесва бира с концентрат. Като се има предвид начинът на употреба на алкохол при младите (често без “замезване”), този микс става взривоопасен. Не е голяма разликата в този стил на консумация при момчетата и момичетата. По всяка вероятност става дума за групово поведение, следствие от подражателство и външни провокации.

- ☞ Три са важните въпроси, които обясняват проблемната ситуация с алкохола. Това са въпросите: къде се пие?, с кого се пие? и защо се пие? Тези обстоятелства ангажират всеки субект на такова поведение и определят силно неговите действия. Типично за младите хора е употребата на алкохол да става в социална среда и да е свързана с преживяване

на ситуации или уплътняване на свободно време. Относно обичайните места за употреба на алкохол от табл. 31 става ясно, че рязко доминира младежкото събиране с цел забавление, т.нар. купон. Това е място с универсален характер, предпочитано от всички, без значение какъв е полът или възрастта на учениците. Заведенията в града заемат второ място поради престижния си характер за младите хора и самочувствието, което дават при тяхното посещаване. Тези внушения върху младежката психика са причина заведенията да са предпочитаното място от момчетата и учениците от по-горните класове, където вече не само не се крие употребата на алкохол, но дори се търси демонстрация на това поведение. Вероятно алтернатива на заведенията като място за употреба на алкохол, но само донякъде, е гостуването. Това е мястото, предпочитано от момчетата и учениците от средните класове. Домът като терен за употреба на алкохол е приоритет на момчетата и девето-класниците. Това е мястото, където инициативата е лична, т.е. това поведение може да се демонстрира в различни социални граници или да се осъществи дори без чуждо присъствие. Това е силен мотив, защото освобождава индивида напълно от задръжки в поведението, които се провокират от наличието на външни фактори.

- Отново ще подчертаем, че употребата на алкохол от варненските ученици в средните училища е предимно социално действие. Сумата на отговорите в табл. 32 относно средата, в която обичайно става консумацията на алкохол, е 99% социалногруппова по характер. С други думи, компанията е задължителна при това поведение. В тези роли влизат най-вече приятели извън класа, т.е. избрани за целта хора: 68% пред-

почитат такава селекция. Далеч назад в степенуването са съучениците и почти равни с тях са по-възрастните компаньони, като родители и други са почти поравно. Интересни нюанси се появяват в аналитичните таблици към въпроса; те показват някои типични черти на различните категории в изучавания обект. Той никак не е единен в това отношение. Все пак разликите са сложна смесица от индивидуални и социалногрупови особености. Тук тенденции трудно се извеждат. Ето например деветокласниците предпочитат компанията на приятели извън училище – ще кажем: не са се адаптирали, имат стари приятелски връзки. Но така са нещата и при единадесетокласниците. Видимо там тези обяснения не сработват. Така че относно средата за употреба на алкохол може би доминира безусловно само един извод: тя е предпочитано младежка, като това произтича от начина на живот и мотивите за тези действия.

- ⇒ Един от най-категоричните отговори относно алкохола в изследването е за причината, породила консумацията. Категорично нещата стоят в емоционален план. Забавлението е, може да се каже, висша ценност за съвременните млади хора. А алкохолът се приема като средство за изостряне на този тип преживяване. Не ни се иска да навлизаме в психологията, но без нея тук не може да минем. Извеждането на мотива “за настроение” в 77% от отговорите (вж. табл. 33) показва категорична поне две неща. Първото е, че решението за употреба на алкохол се взема под влияние на ирационални подбуди и това не е стил на живот, или поне не е масов за тази възраст. И второто – изключително силно влияние има средата, защото решението е в нейна

полза: “Така аз давам принос към компанията!” Достигахме до обобщението, че консумацията на алкохол е доста масова сред учениците, но става от доста по-различни подбуди и носи повече (фалшива) значимост на собственото поведение, отколкото при по-възрастните поколения. Това е младежки начин на съвременен живот и може би не заслужава толкова силно отрицание, ако не съществува опасността от поява на зависимост. А тази опасност учениците осмислят трудно или това е факт при малка част от тях.

Аналитичната таблица показва различия в мотивите за употреба на алкохол при по-младите и при по-старшите ученици, но не намира разлика в полово отношение. Трудно се откриват тенденции и при изследване на връзките между мотиви, място и среда за употреба на алкохол. Това е така, защото не обективни, а чисто субективни по характер и словесни по съдържание фактори определят поведението. Що се отнася до наблюдаваните обстоятелства – къде, с кого да се пие, те често са избирани спонтанно, което тук може да се определи и като стихийно, случайно. А е почти невъзможно подобен род факти да се вкарат в системния ред на научните обяснения.

➞ Може би най-важният социален аспект на проучваната тема са последиците от употребата на алкохол в живота на учениците и на хората около тях. В табл. 34 – 36 са представени факти около шофирането в нетрезво състояние. В търсене на истината подходихме формално, като искахме да знаем колко от учениците имат свидетелство за правоуправление на МПС. Оказва се, че това е един на всеки 10, тъй като правото е свързано с възраст и с други обстоятелства. В реда на откровените самопризнания всеки четвърти от притежателите на

шофьорска книжка посочи, че е карал пънен. Чисто статистически, това прави 2–3% от учениците. Макар че тази стойност числово не е голяма, проблем има. В крайна сметка за пънотранспортно произшествие е нужен и само един пън шофьор. А се оказва, че във Варна има стотици само сред учениците. Но и количествено нещата не са толкова скромни. Приложихме типичен за социолозите метод на т.нар. косвена анкета. От една страна, пряко питахме самите ученици за тяхното поведение. От друга страна, питахме за същото, но търсехме отговори за съучениците им. Получават се две оценки за ситуацията в класа – веднъж за себе си, после за другите. И двете са меродавни, защото обектът на оценяване е общ. Но и при двете може да има грешка, защото са обременени от субективизъм (нежелание да се каже истината или незнание за истинските параметри). Чрез шофьорите стигнахме до 2–3% признание за управление в нетрезво състояние. Чрез косвения въпрос се оказва, че 38% от учениците знаят случаи техни съученици да шофират нетрезви. Без да е задължително да имат книжка! По-важното – в аналитичната таблица се вижда добре, че тази “информираност” добива по-широки размери с всеки клас нагоре в училище. Тъкмо това говори, че и явлението за управление на автомобили и други транспортни средства в пънено състояние се разширява. Подобно изследване трудно може да маркира количествените граници; то само сигнализира за необходимостта от по-прецизно измерване, и то със съвсем други средства. Анкетата може да бъде сигнал, но не и единственото средство за пълна истинност.

- ☞ Съчетаването на алкохол с наркотични вещества е представено в табл. 37–38. В духа на откровеност, който голяма част от учениците сподели-

ха относно изследването, 22%, т.е. всеки пети, потвърждава, че и този микс не му е чужд. Друг е въпросът за интензивността, но доминира отговорът “рядко” или “само веднъж”. Разбираемо е, че и тук действа житейският принцип “От всичко трябва да се опита!” При косвения подход към ситуацията информирани за подобно поведение на свои съученици се оказват 57%. Сам по себе си показателят е доста висок и подсказва, че изследваното явление има за долна граници 22-ата процента, регистрирани чрез прекия въпрос. От друга страна, такава структура на информацията потвърждава, че този аспект от употребата на алкохол е по-разпространен от шофирането в нетрезво състояние, което го прави социално по-неприемлив и крайно тревожен. Отново е налице тенденция за разширяване границите на поведението при по-горните класове.

- ➡ Третият негативен аспект на употребата на алкохол, изследван в рамките на това проучване, са сексуалните контакти след приемане на алкохол (вж. табл. 39–40). Всъщност това се оказва най-широко разпространеното, укоримо в социален аспект поведение от трите, които проучихме. Най-вероятно причина за активността е разбирането, че въпросът е много личен и не засяга други хора извън самата двойка. Но отново мотивите са в сферата на ирационалното и трудно доловими по анкетен път. Факторите, които диференцират това поведение, са преди всичко възрастта и донякъде полът на учениците. Съществуват определени различия и по видове училища, като отново специализираните гимназии са по-встрани от най-активните. Разбираемо, най-честите изпълнители на комбинацията “секс-алкохол” са редовните герои на алкохолния

фронт. Аналитичната таблица показва наличието на пряка връзка между редовната употреба на алкохол и сексуалните отношения в това състояние. Корелацията дори може да се смята за много силна.

И косвено зададеният въпрос потвърждава, че сексуалните контакти в нетрезво състояние са количествено най-сериозният проблем сред варненските ученици, като следствие от употребата на алкохол.

➤ Във връзка с последния извод потърсихме малко по-задълбочена информация. В табл. 41 се вижда, че 75% от младите варненци от 16 до 19 години отдават значение на алкохола като катализатор на сексуалните контакти. Мотивът е, че пиенето прави човека по-смел в тази посока. Има връзка, по-мощно подкрепят това твърдение тези, които по-често употребяват алкохол. Проблемът е имат ли учениците нужда от този допинг за смелост. В табл. 43 срещаме твърдението на 73%, които категорично потвърждават, че техните собствени предпочитания са при сексуален контакт и двамата да са трезви. Точно на другия полюс са 14%, които намират в общото алкохолно настроение истината и за секса. Има и 13%, за които смелостта, която дава алкохолът на сексуалния им живот, е за предпочитане чрез единия партньор. В девети клас картината е малко по-благоприятна, след единадесети клас се влошава. Тези заявления обаче не съответстват на практиката на младите варненци. В табл. 44 и 45 става ясно, че стратегията "смелост в секса чрез алкохол" се поддържа тъкмо от хората, които са имали такива контакти в нетрезво състояние. Трудно е да се каже дали това е споделяне на опит или форма за оправдаване на поведение, за което се знае, че е укоримо от обществото. Като че ли тази страна от интимния свят на младите ни

съграждани има нужда от много сериозно внимание. Деликатността на родителите и на учителите е разбираема, но едва ли е оправдана. Затова се отваря широк фронт за изяви на неправителствения сектор, и то задължително с участието на самите млади хора. По много причини връзката “алкохол-секс” никак не е проблем само на индивида и не може да бъде оставена за решаване в емоционалната плоскост, дори при носене на лична отговорност за негативите последици.

РАЗДЕЛ IV.

↪ Ценностният аспект и социалната отговорност на учениците по изследваната тема са много интересни в социологически аспект. Положихме усилия за яснота по тези страни на проблемните ситуации и резултатът може да се види в табл. 46 – 51. В съзнанието на младите хора, които изследваме, нещата се доста объркани. Противоречията се нагнетяват от сблъсъка на микро- и макросредата, в която живеят. В техния относително затворен социален свят употребата на ПАВ е широко разпространена, дори е стил на живот за мнозина и начин за себеутвърждаване в този свят. От друга страна, те са вече с определен социален опит и добре знаят, че това поведение е критикувано от външната за тях среда. Провокирахме ги с твърдението “Употребата на алкохол и цигари се приема като модерно поведение”. В табл. 46 се установяват две малцинства, но качествено различни. 20% от учениците изказват

подкрепя на твърдението с убеждението, че те също правят така и това е социално оправдано чрез одобрение отвън. Но други 26% отхвърлят твърдението, защото не го правят. В същото време те знаят, че са малцинство в своята среда и подсилват позицията си, че и още много други мислят като тях. А най-голяма част – 54%, се оказват в пълен плен на противоречието. Те твърдят декларативно, че не са съгласни, но и пушат, и пият. В същото време добавят, че мнозина около тях не са съгласни, но не са прави. Прави са за външната, за макросредата, но не и за младежката микросреда. Оценъчният проблем не произтича от реалното поведение, въпреки че се влияе донякъде. Той е налице в резултат от ниската степен на социална култура и от липсата на общуване с младите хора за тяхното място и отговорност в обществения живот. С други думи, това е проблем, породен от занемарената възпитателна работа по формиране на младата личност като обществен субект.

- ✚ Социалният престиж е важен атрибут в средствата, чрез които съществува и се утвърждава младата личност. Изследването донесе информация, че точно цигарите и алкохолът не са онова решаващото, на което варненските ученици биха разчитали за своя авторитет сред другите (вж. табл. 47–48). Тук като че ли започва да се чувства съзнанието за принадлежност към една по-широка среда от типично младежката. “Другите” са и родителите, и по-възрастните, и познати, и близки, и дори непознатите. Малко повече от 60% отхвърлят пушенето и употребата на алкохол като социално утвърждаващи ги фактори. Все пак 39% държат и на това. Известна разлика в становищата формират възрастта и видът училище. Младите хора обаче не могат да избягат от себе

си и да надценят "другите". Особено за учениците, които практикуват пушенето и редовно имат вземане-даване с алкохола, това поведение си остава стабилна разменна монета при формиране на престиж в микросредата. Все пак има разколебаване, но центробежните сили надделяват и приемащата ги микросреда остава главен аргумент за тях в самооценката им как изглеждат в очите на другите.

- Доста интересна и важна в аналитичен план е табл. 40. Тя показва силната връзка между възрастта, когато се започва тютюнопушене, и възрастта, когато се опитва алкохолът. Двете изяви в поведението на подрастващите са като скачени съдове. Така е, защото тези действия обслужват едни и същи потребности и имат сходен ефект, който младите хора търсят в социалните си контакти. Най-вероятно в системата от ценности и социални средства двете съставки на легалните ПАВ се допълват. И още по-вероятно опитите да се повлияе отвън върху съзнанието за ограничаване на употребата им ще са еднакво неуспешни.
- Информацията в табл. 50 като че ли обобщава нещата по темата за последиците от употребата на алкохол. Поражения върху социалните връзки и стила на живот вследствие употребата на алкохол се установяват у близо половината от изследваната съвкупност. Основните негативни последици младите хора отчитат при междуличностните си отношения. На първо място страдат приятелите – 24%, последни в подредбата са учителите – 5%. Факт обаче са проблеми при общуването и с други хора, както и нарушаване на правилата на обществения живот. Но това е само частта, която включва по-тежките последици. Ако от останалите 53% извадим изобщо неупотребяващите алкохол,

остават около една трета от учениците, които имат вероятно по-умерена консумация, неотчитана от тях като създаваща им проблеми – и с другите, и със самите тях. Вероятно това са разумните и внимателните, при които самоконтролът е по-силен.

Табл. 51 отчита как две трети от редовно употребяващите алкохол ученици навлизат в многократно повече, а вероятно и в по-тежки конфликти със социалната среда по повод пиенето. Всичко това обаче са изводи на изследователско равнище. Ако те не се превърнат в аргумент на възпитанието, ползата от тях едва ли ще бъде голяма.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО	5
Раздел I. Социално-демографски характеристики на	
изследвания обект	6
Раздел II. Изследователска ситуация: пушенето сред учениците	14
Раздел III. Изследователска ситуация: употребата на алкохол	
сред учениците.....	19
Раздел IV. Социалната среда като фактор за регулиране на	
проблемните ситуации	38
2. ОСНОВНИ ИЗВОДИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО	45
Методология на статистика	46
Раздел I	48
Раздел II.....	54
Раздел III	60
Раздел IV	71

УПОТРЕБА НА ЦИГАРИ И АЛКОХОЛ СРЕД УЧЕНИЦИ IX – XII КЛАС

Българска, първо издание

© Авторски екип:

Доц. д-р Апостол Апостолов

Илко Тодоров

Д-р Станка Жекова

Димитричка Костова

Редактор

Георги Венин

© Печат

“Пасат Прес” – Варна

© Предпечат и дизайн

Рекламна агенция “MOOREA”

9002 Варна, ул. “Генерал Столетов” 12

тел. 052/ 642 871, www.moorea-bg.com

ISBN 978-954-8576-09-3

www.prevencii.com